

Startnotitie Slimme Stad

“Globale ontwikkelingen zoals verstedelijking, klimaatverandering, arbeidsparticipatie, digitalisering, mobiliteit en de uitputting van grondstoffen zetten maatschappelijke systemen volledig op z’n kop. De druk op steden om voor deze grote verschuivingen oplossingen en nieuwe businessmodellen te vinden, neemt snel toe.

Ook Nederland is zeer sterk verstedelijkt en de verduurzaming vraagt om een alternatieve aanpak en lokale en regionale innovaties.

Op verzoek van onze minister-president hebben meer dan 40 vertegenwoordigers van steden, 60 medewerkers van 40 bedrijven en 30 wetenschappers in co-creatie een strategie geschreven hoe Nederland hiermee om dient te gaan. Een strategie vanuit de samenleving, vanuit de praktijk.”

Uit: NL Smart City Strategie

Slim Leidschendam-Voorburg is van al van start

Leidschendam-Voorburg heeft haar eerste stappen gezet in het vinden van oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken met behulp van data, sensoren en digitale platforms:

1. Denk bijvoorbeeld aan de samenwerking met het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS) in een Urban Data Center. Onderzoeken maken gebruik van meer informatie dan waar de gemeente over beschikt om beter inzicht te krijgen over hoe de gemeente haar inwoners het beste kan helpen. Onderzoeken zijn bijvoorbeeld gedaan naar re-integratie, mensen die gebruik maken van bijstand, huishoudelijke ondersteuning.
2. Onderzoek naar de dekking van digitale infrastructuur in de gemeente
3. Het financieel en technische haalbaarheidsonderzoek van een zelfrijdende shuttle levert de eerste sluitende business case in Zuid-Holland op.
4. Bij de eerste verkenning naar de mogelijkheden van flexibel openbaar vervoer in Leidschendam-Zuid zijn verschillende actoren betrokken: HTM, Connexxion, Woej, technische bedrijven en de gemeente. Het ligt op het grensgebied van HTM en Connexxion. Dus als het hier lukt is het ook in andere gebieden in de gemeenten en/of de Metropoolregio te herhalen.
5. In de Burgemeester Kolfshotenlaan is een intelligent fietspad gerealiseerd. Dit is een intelligent radarsysteem dat automobilisten waarschuwt voor naderende fietsers. Op de juiste tijd waarschuwen oplichtende ledlampen in het wegdek het verkeer voor naderende fietsers.
6. Met mbo Rijnland is regionaal een begin gemaakt over de zorgverlener van de toekomst om onderwijs en arbeidsmarkt in de nieuwe tijd beter te laten aansluiten.
7. De gemeente heeft luchtkwaliteitsensoren opgehangen waarvan de data voor iedereen toegankelijk zijn. Dat maakt het niet alleen mogelijk om metingen te doen, maar ook om bedrijven uit te nodigen die data voor hun activiteiten in te zetten.

8. Om het verkeer in het Damcentrum te verlichten, zijn digitale verkeersborden gebruikt die op basis van het verkeersbeeld automobilisten de kortste route aan te raden.
9. Bij langer zelfstandig wonen een combinatie gemaakt van zorg in en om het huis met slimme technologie in huis: een actief en uitvoerbaar communicatiestrategie voor inwoners, zorgaanbieders, maatschappelijke instellingen, woningcorporaties en bedrijven.
10. De gemeente bracht Dunea en de Mall of the Netherlands bij elkaar met een bijzonder koelingsconcept. Door een business case mogelijk te maken, wordt nu actief gewerkt aan koeling van the Mall in de zomer via de de Bergambacht waterleiding.

Vanzelfsprekend zijn deze initiatieven gestart vanuit het betreffende beleidsterrein. Maar wellicht is het handig om een meer samenhangende strategie voor een Slim Leidschendam-Voorburg te formuleren. Deze startnotitie van de fractie van GroenLinks is hiervoor een eerste aanzet ter vaststelling in de gemeenteraad.

Samenhangende strategie nodig: denken vanuit maatschappelijke vraagstukken

Deze startnotitie is niet bedoeld om de strategie voor een slim Leidschendam-Voorburg op te stellen, maar wel om te komen tot kaders en prioriteiten van de raad waarmee het college van burgemeester en wethouders aan de slag gaat. Hieronder staat een aanzet voor prioritering.

1. Maatschappelijke vraagstukken staan centraal, niet de techniek

‘Smart cities’ is een veelgebruikt begrip. Een vaste definitie ontbreekt echter. Het meest voorkomende voorbeeld is dat van een ‘slimme lantaarnpaal’, die niet alleen licht geeft, maar ook licht aanpast aan de omstandigheden, een mogelijkheid biedt om sensoren en/of zenders toe te voegen en ook nog een elektrische auto kan opladen. Omdat er zoveel technisch en digitaal mogelijk is, is het beter om vanuit concrete maatschappelijke vraagstukken te werken, en daarvanuit technische en digitale mogelijkheden te vinden.

2. Slimme oplossingen voor langer zelfstandig wonen

Ouderen geven in grote mate aan dat zij langer thuis willen wonen. Wanneer dan gezondheidsvragen opkomen is het gewenst om daarvoor aan huis oplossingen te vinden. Huishoudelijke ondersteuning is zo’n oplossing. Helaas dreigen er tekorten in personeel. Het werk is vaak zwaar en de salarissen liggen niet erg hoog. Daarnaast blijkt dat de huishoudelijk ondersteuning niet alleen een rol speelt bij een schoon huis, het levert een bijdrage aan het sociale welzijn van veel oudere bewoners. Robotstofzuigers en -dweilen en robot glazenwassers, bijvoorbeeld, zijn tegenwoordig commercieel beschikbaar. De kosten daarvan zijn niet erg hoog. Dergelijke technieken kunnen het werk in het huishouden van het schaarse personeel aanvullen en mantelzorgers ontlasten. Een verdere verkenning van dergelijke technieken om mensen te ondersteunen bij langer zelfstandig thuiswonen is gewenst.

3. Slimme oplossingen voor begeleiding bij Participatiewet

Vele klachten over Participatiewet gaan over bejegening, onduidelijk of zelfs onleesbare formulieren. Laaggelettertheid en taalachterstanden hinderen een succesvolle re-integratie. Op dit moment kampt de gemeente met tekorten in de BUIG, door een veranderd budgetverdeelsysteem. Anderzijds wordt de effectiviteit van re-integratie verbeterd. Georgia

State University heeft geëxperimenteerd met artificiële intelligentie bij de inschrijving aan de universiteit. Het systeem hielp collegestudenten door de (voor velen lastige) administratie, schatte zelfstandig in welke aandacht de studenten nodig hadden. Het resultaat was een veel lagere administratieve achterstand en daarmee lagere administratieve lasten. Een pro-actievere houding van studenten om zich goed te oriënteren en een beter gevoel bij studenten over de universiteit. Een dergelijk systeem zou in de participatiewet mogelijk een ondersteunende rol kunnen spelen. Het zou bijvoorbeeld ook meer mensen kunnen wijzen op aanvullende financiële ondersteuning. Er bestaan goedkope real time technische tolken, online taalopleidingen en voorleesmodules. Dergelijke oplossingen kunnen een aanvulling voor laaggeletterden en mensen met een taalachterstand zijn. Het is het onderzoeken waard of dergelijke systemen leiden tot grotere effectiviteit en mogelijk zelfs kostenbesparingen doordat mensen eerder aan het werk geholpen worden.

4. Slimme oplossingen voor luchtkwaliteit in een nieuw Luchtkwaliteitsplan – met bijzondere aandacht voor kwetsbare inwoners

Vuile lucht – een teveel van fijnstof en CO₂ – zorgt bij inwoners voor problemen met luchtwegen, astma en andere gezondheidsproblemen. Vooral kinderen en ouderen lopen hier risico's. In de gemeenteraad is een motie over luchtkwaliteit unaniem aangenomen. Het college wordt opgeroepen om met een nieuw luchtkwaliteitsplan te komen. Daarin komt ook aandacht voor slimme oplossingen.

5. Inzetten op oplossingen voor openbaar vervoer, doorstroming en parkeren

In de tussenevaluatie uitvoeringsprogramma Verkeers- en vervoerplan 2017 staan onderwerpen die mogelijk met technische en digitale oplossingen verbeterd kunnen worden. In 7 van de 27 wijken is de parkeerdruk 's nachts hoger dan de beoogde 90%. En hoewel, bereikbaarheid een ruim voldoende/goed scoort, zijn files op het hoofdwegennet en de gevolgen daarvan op het lokale wegennet een aandachtspunt. Data-analyses gecombineerd met real time verkeersinformatie, zoals gebruikt rondom het Damcentrum, kunnen mogelijk de bereikbaarheid en de parkeerdruk ten goede komen. Daarnaast blijft het investeren in nieuwe OV-oplossingen van belang, zeker in die gebieden waar minder OV beschikbaar is.

6. Stadslandbouw en duurzaamheid

Een nieuw fenomeen is stadslandbouw, in het stedelijk economische en ecologische systeem geïntegreerde landbouw. Wereldwijd is een derde van de stedelijke oppervlakte nodig om aan de groentebehoefte in steden te voldoen. Om die ruimte te vinden, zijn daktuinen denkbaar. Daktuinen gebruiken bovendien 75% minder water dan conventionele boerderijen. De meeste platte daken in Leidschendam-Voorburg zijn van Vereniging van Eigenaren en Woningbouwcorporaties. Hier liggen kansen voor eigenaren om nieuwe verdienmodellen te proberen. Aanbieders van zonnepanelen, groene daken en stadslandbouw werken echter nog onvoldoende samen om integrale oplossingen aan te bieden. Hier is een wereld te winnen.

Het faciliteren van het opwekken van energie door bewoners zelf is voor steden ook een nieuwe ontwikkeling. Maar ook bewonerscollectieven die ontstaan voor bijvoorbeeld buurtbatterijen of zelfs lokale energienetwerken, zogenaamde microgrids. Voor steden ligt hier een taak om bestaande ruimtelijke regelgeving faciliterend te maken voor duurzame energieontwikkelingen. Hier liggen kansen.

7. Betrekken inwoners

Nieuwe technologieën maken het mogelijk inwoners bij meerdere projecten actief te betrekken. Het hoeft bijeenkomsten niet te vervangen, afhankelijk van het doel van de inwonerparticipatie. Zo hebben Waternet en het KWR Watercycle Research Institute in Groningen, inwoners gevraagd om meerdere keren thuis watermonsters (nee, geen Loch Ness) te nemen. Het was een overzichtelijk experiment met het betrekken van inwoners bij wetenschappelijk onderzoek.

Een heel ander voorbeeld is U-report, een app die jongeren vraagt naar hun betrokkenheid bij de samenleving. Er doen wereldwijd zo'n vijf miljoen jongeren mee. In Liberia ondervroeg U-report 13.000 jongeren of hun leraren om sex vroegen in ruil voor goede cijfers. 86% zei 'ja'. Daarmee kwam een verborgen, maar vermoed vraagstuk boven tafel. Liberia en UNICEF werken nu aan manieren om dit te bestrijden. Door met onderwijsinstellingen actief jongeren op te roepen hieraan mee te doen, ontstaat een interessante manier voor de gemeente om in contact te komen met jongeren.

Ook het verbeteren van de gemeentelijke dienstverlening, leent zich voor actieve betrokkenheid van inwoners. Blockchaintechnologie kan hierin een rol spelen, zowel bij het betrekken als bij het verbeteren van dienstverlening.

8. Meer analyses van maatschappelijke vraagstukken op basis van (open) data

De gemeente Utrecht ontdekte door het combineren van beschikbare data dat de meeste woninginbraken gebeurden waar kliko's stonden. In Santa Cruz, Californië analyseert de lokale politie criminaliteitsgegevens om te voorspellen hoeveel agenten nodig zijn en waar de inzet het meest nodig zal zijn. Dagelijks ontstaat een lijst van 10 locaties waar criminaliteit het meest waarschijnlijk zal plaatsvinden.

De gemeenten Almere, Breda, Leeuwarden, Maastricht, Nijmegen, Tilburg en Zoetermeer samen met de ministeries van Veiligheid en Justitie, Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties sloten een 'City Deal Zorg voor Veiligheid in de stad'. Het accent ligt op kwetsbare personen zoals risicojeugd, licht verstandelijk beperkten, ex-gedetineerden en personen met verward gedrag. Ze zetten in op preventie en een de versterking van samenwerking in zorg en veiligheid.

Op veel terreinen is data beschikbaar, niet alleen van de gemeentelijke organisatie zelf. Door meerdere databronnen te combineren – met aandacht en zorg voor persoonsgegevens – is meer datagestuurd beleid mogelijk.

Randvoorwaarden

Zeker waar het gaat om het verzamelen van gegevens van inwoners, zijn er risico's voor het schenden van wet- en regelgeving rond persoonsgegevens. Daarom formuleerden de gemeenten Amsterdam en Eindhoven in 2017, voor bedrijven en overheden, principes die ertoe leiden dat het gebruik van data in en van de stad en het gebruik van de infrastructuur niet alleen gebruiksvriendelijk, maar ook veilig, transparant en eerlijk gebeurt. Deze principes zijn voor Leidschendam-Voorburg eveneens bruikbaar.

De huidige digitale infrastructuur wordt niet stevig genoeg geacht om alle toekomstige Internet of Things- (IoT) en Smart city-concepten te dragen. Hoogwaardige digitale toegang

is voor overheid, ondernemers en onderwijs van groot belang. Het beheer van ondergrondse infrastructuur is versnipperd. Gemeenten, utiliteitsbedrijven en kabelbedrijven werken steeds vaker samen op het moment dat gemeenten rioolwerkzaamheden verrichten. Het belang van een goede digitale infrastructuur vraagt, net als andere verantwoordelijkheden voor ondergrondse infrastructuur, een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Leidschendam-Voorburg zou hier een voortouw in kunnen nemen.

In komende aanbestedingen, of het nu gaat over wegen, bouw, onderwijs of zorg, is aandacht voor smart city-concepten noodzakelijk. De gemeente Eindhoven, bijvoorbeeld, bood aanbieders van straatverlichting de mogelijkheid om lantaarnpalen ook aan anderen ter beschikking te stellen, zoals sensoren, wifi of opladen van auto's. Daarmee kreeg de leverancier een kans voor een nieuw verdienmodel. Vanzelfsprekend moeten hierbij goede afspraken gemaakt worden over opgehaalde data.

Governance

De acht bovenstaande uitgangspunten vormen een kader voor verdere ontwikkelingen op het gebied van Smart Cities. Natuurlijk zijn meer concepten denkbaar. En komen er dagelijks veel meer bij. De samenhang uit de verschillende beleidsterreinen is van belang – en integrale bespreking van smart city-concepten ook. Daarom is het nuttig om het thema smart city te agenderen in het Platform Economie, Onderwijs en Arbeidsmarkt.

Naast het Platform EOA, is een adviesgroep denkbaar. In onze gemeente wonen ondernemers, wetenschappers en medewerkers van andere overheden die betrokken zijn bij allerlei smart city-concepten. Een oproep aan belangstellenden kan het college adviseren.

Rapportage over vorderingen komen in de gemeentelijke P&C-cyclus aan bod.

Verdere uitwerking

De gemeenteraad roept het college op om in het eerste kwartaal 2019 met een haalbaar Smart City-uitvoeringsprogramma te komen, waarbij de gemeente gestaag stappen neemt.

Daarnaast stelt de raad het op prijs als bijvoorbeeld een openbare bijeenkomst gewijd zou kunnen worden aan smart city-concepten zodat de raad en inwoners zich hierover kunnen laten informeren.

Floor Kist, raadslid GroenLinks